

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1891 (Staatsblad No. 124)

Zondag 12 Februari 1911. N°. 1728.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.12 per regel.

Van de Volcinding.

V.

Waarom springt zij op, zij bultige bergen? Dezen berg heeft God begeerd tot zijne woning; ook zal er de HEERE wonen in eeuwigheid.

Psalms 68 : 17.

Ontkend kan intusschen niet, dat dit alomvattende begrip der Volcinding wel in de Schrift gevonden wordt, maar toch zich maar al te vaak als achter een sluier voor ons verbijgt, met name in de Profetie en in de Openbaringen die aan Johannes op Pathmos ten deel vielen. De oorzaak hiervan ligt in het feit, dat bij hetgeen de Schrift ons aangaande de Volcinding mededeelt, zoo telkens *Israel* op den voorgrond treedt, en wel *Israel* niet als *geestelijke* Israel gedacht, maar als het volk dat uit Abraham gesproten was, in Palestina zijn woonstede had, in Jerusalem als de heilige stad roemde, en te Jerusalem, op Sion, den Tempel als woonstede Gods bezat; een tempel waarin de tegenwoordigheid van Jehovah door elken vromen Israëliet erkend, geëerd en geheiligd werd. Van de menscheid als menscheid in niet dan hoogstelden sprake. Wordt heel ons menscheit geslacht bedoeld, dan heet het altoos, dat er één *Israel* is, en dat er buiten *Israel* niets dan „de volkeren“ en „de eilanden“ zijn. En dit alles wordt zoo weinig geestelijk en steeds in zoo besiaten zin aardsch genomen, dat de bergen der aarde gedacht worden als tegen den berg Sion overstaande. Vooral in Psalm 68 komt dit sterk uit, als het in de berijming heet: „Dat Basan's hemelhooge berg met al zijn heuvelen Sion teregt“ en „waer toovertriften, God zelf heeft *dezen berg*, namelijk Sion, begeerd tot woning, om aldaar geëerd, zijn heerlijkheid te toonen, die God die hem, namelijk Sion, verkoren heeft, die trouwe houdt, en eeuwig leeft, zal daar ook eeuwig wonen. Gedurig doet het ons dan ook eenigszins vreemd aan, indien we in de heerlijkste profetieën over het kennen van God en zijn Naam telkens plaatsen uit Juda en *Israel* vinden ingelast, en zelfs tot op de plaatselijke gesteldheden van Jerusalem zien teruggegaan. Sterk vooral komt dat uit in Jeremia 31. We lezen daar van een heerlijkheid Godspraak, die aan Jeremia in den slaap werd ingegeven, een Godspraak die hem zoo geweldig aangreep en spande, dat hij midden onder de ingewing ervan wakker werd. We lezen toch in vs. 26: „toen ontwaakte ik en ik zag toe, en mijn slaap was mij zoet.“ Daarop ging toen de Goddelijke inspraak door, en teekende in breede trekken de glorie van de dagen des nieuwen Verbonds. „Ziet de dagen komen, spreekt de Heere, dat ik met het huis van *Israel* en met het huis van Juda een nieuw Verbond zal oprichten. Niet naar het Verbond, dat ik met hun vaderen gemaakt heb, ten dage als ik hun hand aangreep, om hen uit Egypteland uit te voeren, welk mijn Verbond zij verbroken hebben. Maar dit is het Verbond, dat ik na die dagen met hen maken zal. Ik zal mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven. En ik zal hun tot een God, en zij zullen mij tot een volk zijn. En zij zullen niet meer een eijelijk zijn naaste, en een iegelijk zijn broeder leeren zeggende: kent den Heere, want zij zullen mij *allen* kennen, van hun kleinste af tot hun grootste toe, want ik zal hun ongerechtigheid vergeven, en hunner zonden niet meer denken.“ Doch nadat aldus de profetie ons tot het hoog-geestelijk karakter van de bedeeeling des nieuwen Verbonds opheft, komt terstond daarop in dezelfde profetie een zoo rechtstreeksche verbanding van dat heil aan de plaatselijke gesteldheden in Jerusalem voor, dat 't alle hooge geestdrift schijnt te dempen. Dan toch heet het: „Ziet, de dagen komen, spreekt de Heere, dat Jerusalem den Heere zal herbouwd worden, van den toren Hanneel tot aan de Hoekpoort, en het meesnoer zal wijders nevens dezelve uitgaan tot aan den heuvel Gareb en zich naar Gath omwenden, en het gansche dal der doode lichamen, en der asch en al de velden tot aan de beek Kidron, tot aan den hoek van de Paardepoort zal den Heere een heiligheid zijn, en er zal niets weder uitgerukt of afgebroken worden in eeuwigheid.“

Dit gansche slot nu, met de opzettelijke vermelding van de Hoekpoort en de Paardepoort, zou de gewone lezer in Jeremia's profetie liever weg hebben zien laten. Het volgt zoo nuchter en ontsierend op de heilige geestelijke profetie die voorafging. Zelfs zouden we zeggen, dat het den indruk van wat voorafging breekt, zoo niet bederft. En toch, zoo is het niet hier alleen, maar zoo is

het telkens. Altoos weer worden, tot in de hoogste gaande profetieën, die herinneringen aan *Israel*, aan Jerusalem, en aan Sion ingelast. Dan voelt men niet, wat men daar aan heeft. Openhartig gezegd, men zou liever willen dat al deze herinneringen aan *Israel*, en deze vermelding tot in bijzonderheden van Jerusalem en zijn poorten ons gespaard waren. Voor ons schijnt dit alles zonder betekenis. Ons is het om den geestelijken inhoud van de profetie te doen, niet om de Joodsche bijvermeldingen. Bij het kiezen van een tekst voor de predicaat, laat men dan ook meest al die Joodsche bijzonderheden weg, en bepaalt zich tot die meer pakkende woorden, die ons het geestelijk ideaal teekenen. Wie in de Schrift thuis is, kent de heerlijkste profetie van het nieuwe Verbond uit Jeremia 31: 33 van jongs af van buiten, maar hij denkt er niet aan, er die slotwoorden over Hanneel en de Hoekpoort bij te nemen. Zelfs zou een Bijbel waaruit al dit Joodsche was weggelaten en alleen het hoog-geestelijke in zijn prachtige taal was samengevat, ons warmer toespreken en meer aangrijpen. En toch is de Schrift nu eenmaal zoo en niet anders. Niet alleen toch bij Jeremia, maar schier bij alle profeten vindt ge steeds dat binden van het hoogste geestelijk ideaal aan de koude, nuchtere realiteit van het Joodsche land. Zelfs in de Psalmen is het vaak niet anders. Reeds wat we uit Psalm 68 aanaalden, toont dit. En slaan we het laatste boek der Heilige Schrift op, dan toont ook de Openbaring van Johannes ons de toekomst weer in hetzelfde kader. Het hemelsche leven wordt ons weer afgebeeld in een stad, die wederom Jerusalem heet. In de hooge muren der stad zijn twaalf poorten, en in die poorten staan als wachters twaalf engelen, en op die poorten zijn twaalf namen geschreven, dewelke zijn de twaalf namen van de twaalf stammen van *Israel*. Van den aanvang tot den einde blijft zoo alles wat de Schrift ons over de Volcinding bericht, in het Israëlitische kleed gehuld. Die concrete vorm wordt nimmer losgelaten, en in afgetrokken algemeenheden over het menscheit geslacht: als eenheid verliest de Schrift zich bijna nooit.

Dit onloochenbare feit heeft in tweeërlei opzicht op het dwaalspoor geleid. Eenerzijds gaf het voet aan de christelijke droomerijen, die ten slotte alles zich ook in de toekomst op *Israel* lieten aantrekken, en nogmaals de Joden in de Volcinding voorop schoven. Maar ook anderzijds verleide het tot de dwaling, om in dit alles niet anders dan beeldspraak en versimbooling te zien. Uitgaande van de apostolische stelling, dat het ware *Israel* de gemeente der uitverkorenen is, zag men in het gedurig teruggaan der Schrift op *Israel*, op Jerusalem, en op Sion niet anders dan een toepassing van den Israëlitischen vorm op de ware Kerk des nieuwen Verbonds, en ook onze Kantteekenen haastten zich niet zelden om bij elk van deze Joodsch-gekleurde uitspraken ons aan te zeggen, dat dit alles beeldspraak is, doelende in hoofdzak op de Kerk des nieuwen Verbonds. Toch mogen we noch met de eerste, noch met de tweede voorstelling geheel vrede nemen. De eerste opvatting is te eng Joodsch, de tweede verliest de realiteit van Israëls betekenis voor het Goddijke te zeer uit het oog. En eerst dan kan de profetie en de apocalypse ons in haar volle kracht toespreken, zoo we eenzijdig de hoog-geestelijke profetie in haar algemeen bedoeeling weten te waardeeren, en het anderzijds leeren verstaan, hoe het binden van dit hoog-geestelijk ideaal aan den Israëlitischen vorm, niet beeldspraak en versimbooling, maar uitloei van het bestel Gods is. Het Chillasme, en wat er mee samenhangt, heeft dan ook in zooverre steeds een dienst aan Christus Kerk bezeten, als het niet afliet protest in te dienen tegen de iouter beeldspreukige opvatting van den Israëlitischen vorm, waarin de profetie veelal is ingekleed. Het ging te ver, en werd hierdoor op zijn beurt eenzijdig, maar het kwam toch in zooverre voor een onloochenbare waarheid op, als het onveranderlijk aan het Israëlitischen uitgangspunt van de bedeeeling ook des Nieuwen Verbonds vasthield. Met dit protest hebben we ons voornemen te doen, en wie uit de Schrift wil leven en niet anders dan uit de Schrift ook zijn opvatting en verwachting omtrent de Volcinding saam wil stellen, mag niet rusten, eer het hem gelukt is, zulk een klaar inzicht in de betekenis van dezen Israëlitischen vorm der profetie zich eigen te maken, dat de gestadige en gedurige verbanding van de profetie omtrent de toekomst met hetgeen *Israel* voor het Goddijke was, hem niet meer hindert, maar natuurlijk en noodzakelijk is geworden.

Om hiertoe nu te geraken, hebben we ons allereerst te onttrekken aan de onjuiste voorstelling alsof de bedeeeling van het heil zelf in *Israel* slechts een beeldige schijn zou geweest zijn. Dit toch is niet zoo; die bedeeeling bezat te volle werkelijkheid. Metterdaad heeft het Godde belijfd, nadat heel de wereld zich van Hem vervreemd had, in die wereld zich een enkele plek te verkiezen, die Hem gewijdd en Hem geheiligd zou zijn. Het heeft Hem belijfd, op die uitgekozen plek een bijzonder volk te doen opwassen, dat van alle overige volken der wereld zou zijn afgescheiden. En aan dat volk heeft Hij op die uitgekozen plek een bedeeeling van het heilige in Sions tempel geschonken, die door Zijn tegenwoordigheid in het heilige der heiligen volle werkelijkheid bezat. Natuurlijk hing die bedeeeling in *Israel* op het innigst saam met het algemeen Priesterschap van Melchizedek, dat heel de wereld gold, en was ze bestemd om in Maria's grooten Zoon de ware Melchizedek-bedeeeling van zich te laten uitgaan. Maar ook afgezien van dien achtergrond in den algemeenen eeredienst van ons menscheit geslacht, en afgezien van de reele voortzetting van David's Koningschap in het Koningschap van Christus, is de betekenis van *Israel* in de historie van ons geslacht toch een zeer reele geweest. Volstrekt niet een door menschen uitgedachte symbolische inkleeding van hoogere ideeën, maar een door God verordende en in het leven geroepen realiteit, daarin vooral uitkomende, dat zonder *Israel* de Christus nooit zou verschenen zijn. Voor Noach's dagen aanbraken, was de vervreemding der menschen van God in die mate toegenomen, dat welhaast alle vereering van God in het gemeen bederf zou verzwolgen zijn, en reeds toen moest de daad Gods tussenbeide treden, die dit voorkwam. Die daad Gods is toen met den Zondvloed ingetreden, en had 't uitwerking, dat al wat van God, tot in zijn geslacht, vervreemd was, ten onder ging, om alleen het gezin van Noach te doen overblijven. Doch deze daad Gods stond niet herhaald te worden. Zoo toch zou van eeuw tot eeuw slechts een enkel gezin of ten hoogste een enkel geslacht in den dienst des Heeren volhard hebben. Voor die één maal was die daad van het Goddelijk gericht noodig, om het ontzettende karakter van den afval in het licht te doen treden en de schelle tegenstelling der heiligheld Gods tegenover den afval te doen uitkomen. Maar daarbij bleef het dan ook, en terstond na den Zondvloed volgt de belofte, dat zulk een algemeene verwoesting en vernietiging zich niet herhalen zal.

Toch moest het ook nu weer tot afscheiding komen. Wat aan God nog vasthield, kon niet in de vermening met het zondige geslacht blijven voortleven, of noodzakelijkerwijs zou het er in zijn ondergegaan. Nu echter heeft een afscheiding plaats, niet gelijk de eerste maal door de vernietiging van het afvallige geslacht, maar door de afzondering van het vrome overblijfsel uit den gemeenen kring. Dit begint met Abraham's roeping. Abraham moet zich afscheiden. Hij mag niet blijven voortleven onder zijn stamgenooten. Niet, alsof er niet ook bij zijn stamgenooten nog merkelijke overblijfselen van de waarachtige aanbidding van Jehovah werden gevonden, maar deze overblijfselen waren reeds te zeer met afgodische bestanddeelen vermengd, om nog een zuivere ontwikkeling mogelijk te laten. Ware Abraham onder zijn stamgenooten blijven voortleven, zoo zou het afgodische element allicht ook in zijn geslacht zijn doorgedrongen, en hiermee alle latere ontwikkeling in heiligen zin zijn afgehaald geweest. Hij moest dus niet alleen zijn land, maar ook zijn maatschap verlaten, en hentrekken naar een land, waar de afgodische afval reeds zoo ontzettende afmetingen had aangenomen, dat het gevaar om er zich mee te vermengen, althans voor Abraham uitgesloten was. Een afgoderij als onder de Kanaaniëten bestond, was voor Abraham geen verleiding, maar stootte hem af, en kon hem veelzeker in zijn trouw vasthouden aan Jehovah bevestigen. Toch reikte de bedoeeling des Heeren hierbij veel verder dan het behouden van die één gezin, dat bovendien zoo lange jaren kinderloos bleef. Reeds terstond bij zijn roeping was het uitgesproken, dat de bedoeeling des Heeren veelzeker was, om uit Abraham een *eigen volk* op te bouwen, en uit dat eigen volk een zegen voor „alle geslachten der aarde“ te doen voortkomen. Van het hoe en op wat wijze dat geschieden zou, heeft Abraham uiteraard niets verstaan, doch juist daarin ligt dan ook zijn kracht, dat hij door niets dan blind geloof aan Gods woord en toezegging geleid, aan de van God hem gegeven ordinarie gehoorzaam is geweest, en gehoorzaam is gebleven, ook na het lange uitsel van Isaac's geboorte, en ook op Moria toen hij werd opgeroepen om dien

enigen zoon, dien hij liefhad, zelf met eigen hand Gode ten offer te brengen. In dit alles werkt niets dan een diep ingesneeden geestelijke geloofskracht, maar uit die geloofskracht moest dan ook de realiteit waarom het ging, worden opgebouwd. Palestina blijft dan ook afgodisch zolang Abraham leeft. Het is het hem toegewezen land, maar hij blijft er als „vreemdeling“ verkeren. Ook met Isaac blijft dit zoo, en Jacob eindigt zelfs met Palestina te verlaten en zich in Gosen dat in Egypteland lag, te vestigen. Met dit Egyptische volk had Jacob natuurlijk geen enkele stamverwantschap. Juist daardoor vereenigde zich zijn nageslacht niet met dat volk, maar kon onder de heerschappij der Pharaonen als een eigen, zelfstandig volk opgroeien. Doch al was er aldus het volk, dat Jehovah zich voor zijn dienst verkoren had, toch kon dit volk niet in Egypte blijven. Het volk dat God de Heere zich verkoren had, zoo, dat de Heere een Hem eigen volk uit één man had laten opgroeien, moest te midden van deze wereld op een *eigen plek* grondvestig worden. Niet alleen een eigen volk, maar ook een eigen land had de Heere zich verkoren. Dat volk en land moest één worden. Uit Egypte moest *Israel* daarom naar het heilige land worden overgeplaatst. En zoo moest de toekomst worden verlegd, dat te midden van de verwildering der volken en bij den toenemenden afval in afgoderij en zedelijke gruwel, de Heere zich een heilige case schiep, binnen zeer enge grenzen beperkt, waarin zijn eigen volk met Hem in heilig verbond zou treden, en een heilig volksleven zou worden ontplooid.

Hierom echter mocht het groote Godsplan met geheel deze wereld allerminst worden prijsgegeven. God had hemel en aarde geschapen, opdat, als vrucht van een langdurig proces, hieruit zich in de volcinding een nieuwe hemel en nieuwe aarde van hooger orde ontwikkelen zou. Er mocht daarom geen sprake van zijn dat God met een kleine oase, die dan heilig zou zijn, teneinde de afgevalen wereld geestelijk te redden, vrede zou nemen. Eer integendeel bleef steeds de volcinding van hemel en aarde, als geheel genomen, op den voorgrond staan, en de voorloopige afscheiding van *Israel* had geen ander doel, dan om *Israel*, in het proces dat op een algehele volcinding moest uitloopen, als tusschenstake dienst te laten doen. Wat in *Israel* tot stand werd gebracht, droeg daarom van meet af een voorbijgaand en tijdelijk karakter. Het gold hier een afzondering en uitzondering, die niet bestemd was duurzaam te blijven, maar die een toestand in het leven moest roepen, die ten slotte de volcinding van hemel en aarde mogelijk zou maken. Uit *Israel* zou in het eind de Christus voortkomen, en die Christus zou het Lam zijn, dat niet alleen de zonde der kinderen Israels, maar ook de zonde der wereld wegdreef.

In *Israel* en buiten *Israel* ontstond op die wijs een niet slechts betrekkelijk, maar volstrekt verschillende volksstaat. Er waren van nu af twee sferen in het leven van ons geslacht op deze aarde. Onder de volken was het een toestand, waarin de dienst van de afgoden geheel het leven beheerschte, en daartegenover ontstond in *Israel* een volksstaat en een volksleven, dat principieel in al zijn deelen door den dienst van den eenigen waarachtigen God werd beheerscht. In zooverre kan dan ook gezegd, dat het onder de volken een zondig-aardsch leven zou zijn, en daarentegen onder *Israel* een gewijdd-hemelsch leven. Dit karakter van gewijdd en geheiligd te zijn, ontving niet slechts het priesterschap en het volk, maar ook het land zelf. De erve van *Israel* zou een *heilige erve* zijn. Niets onzuivers en niets onheiligs zou er mogen in komen. Tot zelfs in de diepsten wereld werd de grens tussen het zuivere, reine en het onreine doorgetrokken. En in het volksleven moest elke gebeurtenis of daad, die ontreinigen kon, aanstonds door een offerande of afzondering gevolgd worden, om het onreine weer buiten te sluiten. Vandaar ook bij Israels intrede in het land het strenge gebod, om met de volken die er woonden, nimmer vrede te sluiten, maar ze uit te roeien. Een schijnbaar zeer hard en wreed gebod, doch dat desniettemin klaar op den voorgrond treedt. Gelijk in den zondvloed het oordeel der verdelging gegeven was over heel het toenmalig geslacht, omdat het in zijn afval van God alle recht op het leven verbeurd had, zoo moest gelijke oordeel van vernietiging ook het volk van Kanaan treffen. Dieper nog dan de omwonende volken hadden toch de Kanaaniëten zich in de zonde der afgoderij ingedompeld. Van hun voortbestaan was niets anders te duchten dan een optreden van de afgoderij in steeds gruwelijker vorm, en een aansteken van de volken die

rondom woonden. Er moest daarom over deze volken een oordeel gaan. Gelijk het laatste oordeel voorafgaat aan het intreden van den nieuwen toestand op de nieuwe aarde, zoo ook moest hier het oordeel worden uitgebracht over deze volken, die de scherpste tegenstelling vormden met het volk van God, gelijk God dit bedoeld had. En dit oordeel mocht niet door een hemelsche machtsdaad aan deze volken voltrokken worden, gelijk dit geschied was in den zondvloed, maar het moest ten uitvoer worden geleid door *Israel* als van God daartoe geroepen. Zoo moest het heilige land een heilige erve worden juist door de uitroeiing en vernietiging van de geslachten, die deze erve ontheiligh hadden, en *Israel* zelf moest daarbij als uitvoerder van Gods oordeel optreden, om de tegenstelling tussen de afgoderij en den godsdienst in die heidensche volken te sterker te doen uitkomen. Uit Egypte komende, moesten daarom de kinderen Israels in deze volken van Kanaan „vijanden Gods“ zien, en ten opzichte van die volken moesten ze gevoelen, wat de Psalmist in Psalm 139 uitsprak, toen hij 't uitsong: „Zou ik niet haten, Heere, die U haten. Ik haat hen met een volkomen haat. Tot vijanden zijn ze mij.“ Wij kunnen ons daarin zoo moeilijk indenken, omdat het: „Hebt uwe vijanden lief“ bij ons op den voorgrond staat. Doch let er wel op, dat hier sprake is van *ons* vijanden, maar van *vianden Gods*, en ten hunnen aanzien wordt ook ons voorged, dat na het jongste oordeelde verlorenen, die in hun vijandschap tegen God hebben volhard, ons niet meer medelijden zullen inboezemen, maar dat hun ondergang en verderf door de inspiratie van ons eigen hart zal worden geblijkt en toegejuicht, en zulks wel uitsluitend omdat de eere Gods dat eischt. Alleen wie dit in zijn verband overziet, verstaat dan ook de positie, waarin God de Heere zijn volk in het heilige land plaatsen wilde. Er moest in Palestina een voorloopige hemelsche staatsinstelling in het leven worden geroepen, en juist daarom moest er dat ontzettende oordeel, dat aan de Kanaaniëten te voltrekken viel, aan voorafgaan.

Ter inleiding hiervan was het volk van *Israel* uit het land van Egypte door vreeselijke oordeelen, die over de Egyptenaren gingen, uitgeleid, en daarna in de woestijn met hemelsch manna verzadigd. In de schatting der wereld stond destijds het volk van Egypte het hoogst van allen. Het leven der wereld was in Egypte op het schitterendst vertegenwoordigd. Maar voor *Israel* kwam het er juist op aan, dat het van meet af zijn breuke met de wereld zou aanvaarden, om als een van die wereld afgezonderd volk Gods een geheel eigen, niet maar wereldsch, maar ten deele hemelsch bestaan te leiden. Vandaar die ontzettende plagen die over Egypte kwamen, en daartegenover de wonderde tegenwoordigheid des Heeren, die zich reeds aanstonds bij de Rode zee en straks in de Woestijn aan *Israel* openbaarde, in de vuurkolom en in de wolokolom. Onder de volken viel van die tegenwoordigheid Gods niets meer te bespeuren. De volken der wereld hadden zich door hun afgoderij geheel en volkomen van God losgemaakt. Duisternis rustte op hen. Maar nu schept God te midden van deze afgevalen wereld een nieuw, een Hem eigen volk, en in dit volk roept Hij een toestand in het leven, die principieel volstrekt van den toestand der andere volken verschillen moet. Duisternis is een oogenblik over heel Egypteland, maar licht in de woningen van *Israel*. Geen zee, hoe fel ook woedend, staat *Israel* meer in den weg. Op Gods bevel splitste de Rode zee zich om *Israel* door te laten, en als Pharaon met zijn leger nachthans *Israel* vervolgen wil, vindt hij in de diepte der zee, onder de zich weer samenvoegende golven, met zijn heerleger en zijn ruiters den dood. Zoo lag er een oordeel over de wereld achter *Israel* toen het uittoog, en zoo had het zelf een oordeel over de Kanaaniëten te voltrekken, zoo 't het gezegende land kunnen binnentrekken; en tussen die beide oordeelen in, trekt het nu zelf door de woestijn, door Gods heilige tegenwoordigheid gedekt en door voedsel uit den hemel in stand gehouden. Het is alsoo niet te sterk gesproken, dat *Israel* geroepen was, om een oase, en wel een hemelsche oase, te midden der afgevalen volken te zijn en in zijn gezegende en geheiligd land een aanvankelijk voorspel van de Volcinding tegen te gaan. Het zou de nabijheid en de tegenwoordigheid Gods eerst te Sion en straks op Sion genieten. Het zou de verzoening zijner zonde in den offerdienst vinden. En zijns zou een land zijn, dat van melk en honig overvloedde, en waarin het zich in een overrijke natuurweelde verheugen kon. Vandaar dan ook dat palmist en profet altoos weer op die uitleiding uit Egypte en op die inleiding in Pales-

tina terugwijzen. Alleen wie daarvan uitgaat, verstaat Israels geheel exceptioneel positie.

DR. A. K.

„Mijner vergeten“.

Zij hebben geschenken in u genomen, om bloed te vergieten; woeker en overwinst hebt gij genomen; en gij hebt geldgierigheid gepleegd aan uwen naaste door verdrukking; maar gij hebt Mijner vergeten, spreekt de Heere HEERE.

Eschiel 22: 12.

Hoe verstaat ge het „vergeten van uw God“? Verstaat ge daardoor, dat iemand nooit meer aan zijn God denkt, dan natuurlijk vindt ge zulke onadenkende en lichtzinnige personen onder de belijders, in Christus' gemeente, niet. Er is te veel dat u gedurig aan uw God herinnert. Lief en leed in ieders leven doet vanzelf tot God opzien. Gevaar en tegenspoed doet tot God om hulpe en uitredding roepen. Aangrijpende gebeurtenissen, ook buiten onze woning, wijzen vanzelf op Hooger hand. Het ratelen van den doender of het schitteren van het firmament brengt onder den indruk van Gods majesteit. Al is 't dan ook maar een voorbijgaande gedachte, gedacht aan God wordt er wel. Van een volstrekt vergeten ten aanzien van onze God is zelfs onder hen die met de belijders ook maar meeloopen, geen sprake.

De steeds in de profetie terugkeerende klage van het „Mijner vergeten“ heeft dan ook dieper zin; een zin het diepst gevoeld, zoo het tusschen Israel en Jehovah, op grond van het Verbond, een klage over en weer wordt. Een klage van Jehovah dat Israel zijn God, maar evenzoo een klage van Israel dat God zijn volk vergeet, en zulks wel onder het tuit betuigen, dat de zanger die deze klage opheft, zelf zijn God niet heeft vergeten, maar God wel hem. „Hoe lang, Heere, zult gij mij steeds vergeten.“ „Ik zal tot God zeggen: waarom vergeet gij mij?“ „O, Heere, vergeet de hoop u ver ellendigen niet in eenwigheid.“ „Sta op, Heere, vergeet de ellendigen niet.“ Dan weer de vraagende nitroep: „Heef God vergeten genadig te zijn“. En ten slotte de nog krasser betingting: „Nochtan hebben wij u niet vergeten“, of bijna met eedwering: „Zoo wij u naam onzes Gods hadden vergeten“.

Zoo bedield is „vergeten“ in Verbondstaal genomen als in den steek laten, dienst en hulp onthouden, overlaten aan zijn lot, niet om bekomen of om te bekomen, over en weder doende alsof de ander ons niet aanging, ons aan hem onttrekken, en in onverschilligheid bij hem voorbijgaan.

Is Israel in nood, en swoegt het in zijn ellende, dan vergeet God zijn volk, zoo hij niet opstaat tot Israels hulp. En is Jehovah bij de volken versmaad, dan vergeet Israel zijn God, zoo het niet oprijst om tegenover de volken de ere zijns Gods hoog te houden. Een moeder kan haar zuigeling niet vergeten, d. w. z. niet hulpeloos aan zichzelf overlaten, omdat het 't kind van haar schoot is, maar zelfs, of schoon dit kon, dan noch zoo Jehovah Israel niet vergeten, omdat Hij de Rotsteen is die Israel gemaakt heeft. En in dien band ligt nu ook het volk Gods aan zijn God gebonden. Zijn God verloochenen, kan het volk des Heren niet. Als het er op aankomt, staat het er op getuigt voor de ere van zijn Koning. Omdat God zelf woning in het hart zijns volks heeft gemaakt, kan dit volk zijn God niet uit zijn hart vergeten.

Maar zonder meer is er toch aan den hoogen eisch, dat u uw God in uw hart zal leven, nog niet voldaan. Die eisch toch is niet maar, dat ge uw God niet ganschelijk, maar dat ge hem nooit zult vergeten; dat steeds uw gedachte nabij uw God en uw God in uw gedachte nabij zal zijn. Zult 't wel zijn, dan mag er nooit scheiding tusschen God en ons hart wezen, en moet de belijdenis „Ik zal den gedurigen u zijn“, waarheid in uw binnenste wezen. Dan is het niet genoeg, dat ge soms, dat ge een enkel maal weer aan uw God denkt, als iets dat u van buiten overkomt u weer aan uw God doet denken, of in ernstig schuldbesef u weer voor zijn vreesbaar roept, maar dan moet 't zijn een bestendig, een onafgebroken in gemeenschap met God verkeer, tot ge ten leste in een zielstoestand geraakt, waarin ge steeds als voor zijn aangezicht wandelt, en steeds zijn gedachtenis in u omdraagt, koestert en aankweekt. Niet enkel in een stille ure van overdenking of zielebeëindiging, maar zonder ophouden, zonder tusschenpoelen, aldoor. En zoo opgevat is elke pauze die hierbij intreedt, al wat ons toch weer afrekt, altoos weer een vergeten van uw God, zoo dat uw God op u neerlende, het in zichzelf betuigen moet: „Mijner vergeten“.

Dat ge uw God niet vergeet, als ge in nood zit, of gevaar u bedreigt, of de „weelodende distel“ (Es. 28: 24) u kwelt, of een bange taak u wacht die in spanning houdt, is nog niet meer dan zelfucht, en heeft met vroomheid van de echte soort noch iets uitstaande. Dan is het omdat ge uw God noodig hebt, dat ge zijner denkt, en zijt niet gij het, die uit liefde aan uw God denkt, maar dan is het uw God die door den rood tot het denken aan Hem dwingt. En gaat uw vroomheid niet dieper, dan is zóó de nood niet weer voorbij, of ge trekt u toch weer van uw God af en in de wereld terug, verstoort uw zinnen, en gaat toch weer van Hem die u hielp, de klage uit: „Mijner vergeten“. En dan eerst kunt ge zeggen, dat ge uw God niet vergeet, zoo uw God in de wereld uwer gedachten het éne en eenige Middenpunt is geworden; zoo ge innerlijk gevoelt hoe hij u bezet van achteren en van voren; zoo het besef van zijn heilige alomtegenwoordigheid beiden in uw lichaam en in uw ziel is overgedragen; zoo ge, eenzaam in uw vertrek neersittend, steeds voelt dat uw God bij u is, ja, zoo dat het u even onmogelijk is uzeven buiten uw God te denken, als het ondenkbaar is, dat ge gedachte aan u zelf zoudt verliezen. Het slot van Psalm 73 en de zielservaring van Psalm 139 onafgebroken in u doorgaande.

Toetst ge daaraan nu de werkelijkheid, we zeggen niet in de heidense wereld, maar onder het volk des Heren, wat gaapt er dan niet een diepe kloof tusschen wat het zijn moet en tusschen wat het is. Vooral bij de jongeren, maar toch evenzeer bij de ouderen van dagen. Er wordt in al onze kringen geboden, maar hoe vaak dwaalt niet zelfs onder het

bidden ziel en sin naar allerlei andere dingen af. Vooral bij het gemeenschappelijk gebed, dat vaak veel te lang gerekt wordt, maar ook toch in het particulier gebed, dat door niemand dan door God kan worden beluisterd. Hoe meer dan eens zouden we, als ons na het opstaan van het gebed op den man af gevraagd werd: „Zijt ge in uw bidden bij uw God geweest“, eerlijkweg zelf beschaamd met een ontkenning moeten antwoorden. En ook met onzen lofsang thuis of in de kerk, is het vaak niet anders. Dat er wel gezongen wordt, dat wel de stem met de klanken, maar niet de ziel met de woorden meegaat. Zoo zelfs, dat Hij die ons hart kent en onze nieren proeft, maar al te vaak zelfs van dit bidden en van dit zingen klagen moet: „Mijner vergeten“!

En waar het zoo zelfs onder ons bidden en onder ons zingen kan zijn, wat dan te zeggen van de lange uren van den dag, die we in verkeer met menschen, in onze levens-taak, op wandeling, of in lectuur doorbrengen? Luther sprak van schietgeboden, waarmee hij bedoelde, dat telkens onder onze arbeid of onder ons verkeer met menschen, zonder woorden, een versuchting uit onze ziel naar God kan opgaan. Toch is zelfs dat niet het genoeg. Zal het goed zijn, dan moet onze gemeenschap met onzen God onafgebroken zijn, niet natuurlijk in onze gedachten, voor zooverre dit bij ons denken een bepaalden vorm aanneemt, maar wel in ons levensbesef, in ons innerlijk en verborgen zelfgevoel. Als de zon haar stralen spreidt, en met heel de natuur ook u verwarmt, en koestert, dan zult ge daarom niet van seconde tot seconde gedachten over de zon in u doen opkomen, maar toch zijt ge geen oogenblik zonder den indruk van haar goed in uw levensbesef. Ge kunt niet zijn, alsof de zon er niet was. Ge kunt geen oogenblik vergeten dat ze er is en dat ze u bestraalt. En zoo ook moet het voor u met uw God worden. Rustig uw taak volbrengen, en toch geen oogenblik het besef missen, dat uw God er is, en voor u is, en ook u met Zijn liefde bezielt.

Zeker, er zijn oogenblikken, dat ge met opzet alle andere dingen uit uw hart en uit uw hoofd bant, om aan niets dan aan uw God te denken. Zoo moet al u widden, al u lofsingen zijn, en ook buiten uw bidden en lofsingen moet ge de stille oogenblikken kennen van opzettelijke overpeinsing en meditatie, dat er niets anders dan uw God voor u bestond. De werkelijk vrome voelt hier vanzelf behoefte aan. Naar mate de jaren klimmen, gevoelt men die behoefte sterker. En de vrucht ervan is zoo rijk. Maar toch mag hierin niet heel ons leven opgaan. God roept ons niet, om zullenbeligen te zijn, maar om in het leven onze taak te vervullen, en dan legt die taak op ons denken beslag, en kan er geen andere bewuste gemeenschap met onzen God werken, dan in het onuitgesproken levensbesef.

Die zielstoestand nu wordt niet opeens de onze. Wie zich voor een zware, veelomvattende, geheel buiten het heilig gebied liggende levens-taak geplaatst ziet, wordt telkens afgetrokken, moet zijn gedachten bij heel andere dingen bepalen, en daarbij zoo wakker bij zijn plicht en roeping zijn, dat hij er in leeft, er geheel inzit, en al zijn beste krachten er aan wijdt.

Is nu het gemeenschapsleven van de ziel met God nog pas aan het opkomen, dan voelt hij zich telkens verstrooid, en door de dingen van zijn levendaak ingenomen, zoodat het besef van zijn leven met zijn God gedurig verdoeld wordt, en hij eerst na ver verdoeld te zijn weer tot bezinning komt, en weer de gemeenschap met zijn God opzoekt. De geur van de heilige zelf des Geestes is dan nog te zwak, om door zijn arbeid en door zijn dagtaak door te dringen. Het zijn dan nog twee deelen in zijn leven, het éne de dagtaak, en het andere de enkele oogenblikken dat hij nabij zijn God leeft.

Maar gaandeweg betert dit toch. De geur van de heilige zelf des Geestes wordt sterker. Van zijn levendaak gaat niets af. Er legt die bij het klimmen der jaren nog te meer beslag op hem. Maar onder die levendaak schuilt het heilige steeds meer door. De scheiding wordt al minder. Zijn Godsbesef begint al meer met zijn levensbesef saam te vallen. Zijn vrome leven en zijn plichtleven wordt al meer één. Steeds minder kan hij zichzelf buiten zijn God voelen. Er komt meer innigheid in zijn gemeenschap met zijn God. Die gemeenschap hangt al minder aan zijn denken en willen en doen, maar dringt steeds dieper in het middenpunt van zijn zielbestaan door. Van een vergeten van zijn God, om Hem dan weer opnieu op te zoeken, komt al minder sprake. Hij loopt al minder zelf en voelt zich al meer door zijn God in den leidband zijner liefde gedragen. Het opzettelijke vrome valt weg, het onopzettelijke en vanzelf bij zijn God zijn wordt al meer zijn gewone zielstoestand. Daar komen dan wel weer tegenvallers in, dat zijn ziel er weer uitraakt, maar dit stuit hem dan onmiddellijk, hij kan er niet in rusten, en hijgaat keert hij zich weer naar zijn God toe. En dan laat zijn God zich weer vinden. Het was dan voor een oogenblik wel: „Mijn God vergeten!“, maar om aanstands weer in een: „Ik zal den gedurigen u zijn“ over te gaan. En zoo alleen groeit en waait de echte vroomheid.

DR. A. K.

Amsterdam, 10 Februari 1911.

Van meer dan een zijde werd ons gevraagd, wanneer de Regeering de verklaring had afgelegd, dat ze bij de aanstaande grondwetsherziening een voorstel tot wijziging van artikel 171 zou doen, waardoor het onrecht, onze Kerken aangedaan, zou weggenomen worden. Men had de Kamerverslagen nageslagen, maar zulk een verklaring nergens kunnen vinden.

Nu heeft blijkbaar een al te gedrongen en daarom minder gelukkig gestylerde volzin hier tot een begrijpelijk misverstand aanleiding gegeven, dat we ons daarom haasten te herstellen. We vroegen in ons artikel van 15 Januari, of het wenschelijk was, dat de Synode aan de Overheid om herstel van grieven vroeg, „nu de Regeering verklaard heeft, dat zij bij de aanstaande grondwetsherziening een wijziging van Art. 171 aan de orde zal stellen, en daarbij ook rekening zal worden gehouden, met het onrecht onze Kerken aangedaan.“

De laatste zinsrede sloeg niet op een rechtstreeksche verklaring der Regeering, maar was door ons aan die verklaring toegevoegd, omdat ze logisch voortvloeide uit het verband, waarin die verklaring was afgelegd. Maar ook de voorafgaande zinsrede had juist moeten uitgedrukt worden; er had

moeten staan, dat uit een verklaring van den Minister van Financien bleek, dat de Regeering de noodzakelijkheid van een wijziging van artikel 171 erkende, en blijkbaar voornemens was, dit punt zoo mogelijk bij de aanstaande grondwetsherziening aan de orde te stellen.

De zaak is n.l. deze, dat verschillende leden der Tweede Kamer in het voorloopig verslag over de Staatsbegroting van 1911 bij de Regeering er op aangedrongen hadden, dat zij bij de aanstaande grondwetsherziening ook een wijziging van artikel 171 zou voorstellen; terwijl daarbij als een der voornaamste motieven dienst deed, dat door de bestaande regeling groot onrecht aan de Gereformeerde Kerken werd aangedaan. Aldus toch luidde § 14 *Financiële bemoeiing van den Staat met de Kerk*: „Eenige leden wenschen er bij deze gelegenheid op te wijzen, dat de verwerping, door de Eerste Kamer, van het wetsontwerp betreffende het tractement van den zeventienden predikant der Nederduitsch Hervormde gemeente te Rotterdam, de noodzakelijkheid van een afdoende regeling van de financiële bemoeiing van den Staat met de Kerk weer in een helder licht heeft gesteld. Zij hoopten daarom, dat de Regeering bij de grondwetsherziening, welke in voorberediging is, dat belangrijke vraagstuk niet zal voorbijgaan. *Hoe onbillijk de tegenwoordige toestand is, blijkt wel het duidelijkst uit het enkele feit, dat van het bedrag van bijna twee miljoen, dat de Staat in de kosten der kerkgenootschappen bijdraagt, alleen de Gereformeerde Kerken niets ontvangen.*“

De Minister antwoordde hierop in de *Memorie van Antwoord*, dat hij „de noodzakelijkheid van een afdoende regeling van de financiële verhouding tusschen Staat en Kerk beaamt, en hoopte, dat bij een eventuele Grondwetsherziening het mogelijk zou zijn zulk een regeling te treffen.“

Zeker is dit antwoord, gelijk te verwachten was, uiterst voorzichtig en diplomatisch gesteld. Zoolang de arbeid der Grondwetsherziening nog niet is afgevoerd en de Regeering nog niet in staat is geweest van de resultaten van dien arbeid kennis te nemen, kon de Minister moeilijk een stellige toezegging doen. Of het mogelijk zal zijn een afdoende oplossing van dit vraagstuk te vinden, hangt toch van den arbeid der Commissie af.

Maar wel blijkt uit deze verklaring tweerlei.

Vooreerst, dat de Regeering de ingebrachte bezwaren tegen den bestaanden toestand als juist erkent. Van eenige poging om dien toestand te verdedigen, is geen sprake. Ook de Minister acht afdoende regeling van dit vraagstuk beslist noodzakelijk. En waar een der voornaamste grieven tegen de bestaande regeling juist daarin bestond, dat aan de Gereformeerde Kerken onrecht werd aangedaan, mag daaruit veilig worden afgeleid, dat de Regeering onder die „afdoende regeling“ ook herstel van grieven voor onze Kerken verstaat.

En in de tweede plaats laat de Minister in den slotzin niet onduidelijk doorschineren, dat de Regeering voornemens is bij de aanstaande grondwetsherziening een poging te wagen, om tot zulk een afdoende regeling van artikel 171 te komen. Zeker, de Minister sprak niet meer uit dan de hoop, dat dit mogelijk zou blijken. Maar wanneer een Minister zulk een hoop uitsprekt, is dit geheel iets anders, dan wanneer een paar Kamerleden dit doen. De Kamerleden, die in dit stuk „de hoop uitspreken“, dat artikel 171 bij de grondwetsherziening aan de orde zal komen, hebben over deze grondwetsherziening niets te zeggen, en de uitgesproken hoop is alleen een vriendelijk verzoek aan de Regeering om dit te doen. Maar als een Minister, die zelf lid der Regeering is, welke de voorstellen tot grondwetsherziening zal indienen, verklaart: ik acht afdoende regeling van deze zaak metterdaad noodzakelijk en ik hoop, dat de aanstaande grondwetsherziening ons deze regeling brengen zal, dan is dit niet een *wensch of vage verwachting*, maar dan ligt hierin opgesloten, dat de Regeering een ernstige poging wil doen, om te zien of zulk een afdoende regeling te treffen is. Anders zou zulk een antwoord een serieus Staatsman onwaardig zijn geweest. Een Regeering, die het voornemen had artikel 171 bij de grondwetsherziening juist niet te behandelen, zou zich zeker niet hebben uitgelaten gelijk deze Minister deed.

Wil men de betekenis dezer verklaring nog beter op haar waarde leeren schatten, dan lette men op wat dezer dagen in de Eerste Kamer is geschied. Toen van anti-revolutionnaire zijde gevraagd werd om wederinvoering der doodstraf, verklaarde de Minister van Justitie, dat hij de noodzakelijkheid van de wederinvoering der doodstraf niet erkende, en daarom van de Regeering ook geen voorstel te wachten was om de doodstraf weer in te voeren. Juist door deze tegenstelling zal te beter uitkomen, waarom de verklaring van den Minister van Financien ten opzichte van Artikel 171 ons bevrediging schonk. Bij dit artikel toch sprak de Minister juist omgekeerd uit, dat hij de noodzakelijkheid van een afdoende regeling volmondig erkende, en hoopte, dat zij bij de a. s. Grondwetsherziening tot stand zou kunnen komen.

Nu uit deze verklaring van den Minister, aan wiens woord we 't meest hechten omdat hij in de eerste plaats bij dit vraagstuk betrokken is, de goede gezindheid der Regeering bleek om tot een oplossing van dit vraagstuk te komen, scheen het ons minder wenschelijk, dat de Synode zich opnieu met een verzoekschrift tot de Regeering zou wenden. We achten het beter, dat onze Kerken eerst de voorstellen der Regeering zouden afwachten, om dan te oordeelen, in Synodale vergadering, in hoeverre deze voorstellen onze grieven uit den weg namen. Meenen anderen echter,

dat een vernieuwde aandrang, namens onze Kerken op de Regeering uitgeoefend, niet overbodig is, dan laten we ieder in dit oordeel vrij. Eenige principieele quaestie is hierbij niet in het geding. Het geldt voor ons alleen een daad van hoffelijkheid tegenover een ons welgezinde Regeering.

Reeds de onderstelling, waarvan Ds. Wijers uitgaat, dat de Indische Staatskerk als een *schijnkerk* te beschouwen zou zijn, komt ons, zoo schreven we, minder juist voor. De eenige grond, dien Ds. Wijers hiervoor aanvoert, is dat de predikanten der Kerk door de Overheid benoemd worden en een zelfstandige kerkelijke organisatie ontbreekt. Nu is zeker deze staats-inmenging in de zaken der Kerk sterk af te keuren, en dat het karakter der Kerk daardoor ernstige schade lijdt, spreekt wel van zelf. Maar men vergeet niet, dat aanvankelijk in de meeste Kerken der Reformatie de Overheid eigenlijk alles in de Kerk te zeggen had; dat in Duitschland en in Zwitserland van eenige zelfstandigheid der Kerk geen sprake was; dat de Overheid niet alleen de predikanten benoemde en verplaatste, maar ook de tucht oefende en zelfs de armenzorg geheel aan zich trok; en dat toch niemand zal zeggen, dat deze Protestantse Kerken daarom *schijnkerken* zijn geweest. Integendeel, we eeren deze Kerken nog altoos als ware Christelijke Kerken, al zijn we voor de gebreken, die haar aankleefden, niet blind. Nu zijn zeker de gevallen niet volkomen gelijk, in zooverre de Overheid destijds publiek belijdenis deed van de Protestantse religie, terwijl de Overheid die de Indische Staatskerk in het leven riep, een neutraal karakter droeg. En evenzeer maakt hier onderscheid, dat deze vroegere Protestantse Kerken een kerkelijke belijdenis hadden, waaraan de predikanten gebonden waren terwijl de Indische Staatskerk zulk een belijdenis mist. Maar ook al maakt dit zeker een groot onderscheid, het argument dat een Kerk, die door de Overheid min of meer geregeld wordt, daarom reeds een *schijnkerk* zou moeten zijn, is zeker niet juist. Een schijnkerk is een vereniging of instituut, dat zich wel een kerk noemt, maar geen de minste realiteit van een Christelijke Kerk meer in zich heeft. Een doop, door een schijnkerk bedien, zou ook niet meer als *christelijke doop* erkend mogen worden. En we betwijfelen of Ds. Wijers zoover zou durven gaan, van degenen, die in de Indische Staatskerk gedoopt zijn, als ongedoopten te beschouwen. Natuurlijk zeggen we dit niet, om daarmede den bestaanden toestand in de Indische Staatskerk ook maar eenigzins goed te pleiten. Volgens ons Gereformeerd Kerkrecht behoort de roeping en uitzending van predikanten niet door de Overheid, maar door de Kerk zelf te geschieden, en vooral wanneer de Overheid een neutraal standpunt inneemt, is zulk een bemoeiing van de Overheid met de zaken der Kerken ongeoorloofd. Maar hoezeer de Staatskerk in Indië ons daardoor voorkomt een verbasterde en gedeformeerde kerk te zijn, toch is een gedeformeerde kerk daarom nog geen schijnkerk. Zelfs een lichaam, dat geheel krank is, is daarom nog geen schijnlichaam geworden.

Maar al laten we dit vraagstuk verder rusten, van meer belang is de vraag, hoe Ds. Wijers zich voorstelt, dat nu uit deze „schijnkerk“ weer een ware kerk moet worden geboren. Naar het ons voorkomt, kan die vraag op Gereformeerd standpunt niet moeilijk te beantwoorden zijn. Historisch beschouwd is er in Indië eenwienlang een Gereformeerde Kerk geweest, die op den grondslag der Gereformeerde belijdenis heeft gestaan en met de Gereformeerde Kerken in Nederland ten nauwste verbonden was. Wil men dus de Christelijke Kerk in Indië herstellen, dan behoort de lijn der continuïteit te worden opgezocht en deze Gereformeerde Kerk weer te worden hersteld. En tot hetzelfde resultaat komt men, wanneer men let op de personen, uit wie deze Kerk moet worden opgebouwd. Immers deze personen, die nu tot de Indische Staatskerk worden gerekend, zijn voor het overgrote deel Europeanen, die uit Nederland afkomstig zijn, daar reeds tot een protestantse Kerk behoord hebben en, voor zoover ze waarlijk geloovig zijn, ook met de belijdenis der Kerk hebben ingestemd. Willen ze in Indië zich nu weer opnieu tot een Kerk vereenigen, dan spreekt het ook vanzelf, dat ze beginnen met deze belijdenis weer aan hun kerkelijk instituut ten grondslag te leggen. Gesteld dat een groep kolonisten naar Zuid-Afrika gaat en daar een kerk institueert, dan zal niemand er aan denken, dat ze nu een andere belijdenis gaan opstellen. De Engelsche kolonisten in Amerika hebben de belijdenis der Engelsche Kerk meegenomen, de Deutsche kolonisten de Augsburgsche confessie, de Nederlandsche kolonisten de drie Formulieren van Eenigheid. Evenzoo is geschied in Zuid-Afrika, waar de Dopperskerk en de Nederduitsch Gereformeerde Kerk de belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken in Nederland als akkoord van kerkelijke gemeenschap hebben aangenomen. En ons is althans niet één kerk bekend, onder kolonisten ontstaan, die aan het feit, dat men in de kolonie een nieuwe Kerk stichtte, het recht omtrentende om ook een nieuwe belijdenis op te stellen of de belijdenis der Kerk, vanwaar men was uitgegaan, door een andere belijdenis te vervangen. In alle landen, waar dusver kolonies werden gesticht, was regel, dat de kolonisten ieder naar de Kerk, vanwaar hij was uitgegaan, zich aanvoegden tot een Kerk, die de oorspronkelijke belijdenis der moederkerk behield. Natuurlijk niet, alsof latere wijziging in die belijdenis daarom niet geoorloofd zou wezen. Maar het uitgangspunt was, dat men dezelfde belijdenis aannam. Hoe kon dat ook anders?

Toen men uit het moederland vertrok, had men in die belijdenis de uitdrukking gevonden van zijn geloof, en omdat men in een nieuw land zich vestigde, kon de inhoud van dit geloof toch niet veranderd wezen. Moelijkheid was er alleen, wanneer, een enkele Gereformeerde kwam te wonen in een land, waar alleen de Lutherse Kerk, of een Lutherse waar alleen Gereformeerden gevonden werden. Maar in de praktijk koste men deze moelijkheid op, niet door dan de Gereformeerde of Lutherse belijdenis af te schaffen, maar door zulk een „eenling“ als bijwoner in de Kerk op te nemen en hem behoudens zijn geloofsovertuiging tot de gemeenschap der Kerk toe te laten. Als „vasterkerken“ kan men dan doen zonder zijn eigenaardig karakter in te boeten.

Ds. Wijers meent daarentegen, dat de geloovigen in Indië zich behooren te vereenigen op den grondslag van de Apostolische Geloofsbelijdenis, waaraan dan nog twee artikelen moeten worden toegevoegd, n.l. 1. dat de Heilige Schrift Gods onfeilbaar Woord is als regel voor geloof en wandel, en 2. dat het bloed van Gods eengeboren Zoon ons reinigt van alle zonde. Ieder, die het met deze belijdenis eens is, behoort dan bij deze Algemeene Indische Kerk zich aan te sluiten, en zoo zou een Christelijke Kerk in Indië ontstaan, die alle geloovigen kan omvatten. Later zou deze belijdenis dan desnoods kunnen uitgebreid worden, maar het uitgangspunt van de nieuwe ontwikkeling zou in de Apostolische Geloofsbelijdenis moeten liggen.

Nu begrijpen we zeer goed, dat onze hooggeschatte broeder, wiens ruim hart we kennen en die liefst alle geloovige Christenen weer in één Kerk zou vereenigen, niet dit niet beter te kunnen doen dan door terug te keeren naar het „algemeen Christelijk geloof“, dat nog door ieder Christen beleiden wordt. Maar hij is aan den anderen kant toch te goed Gereformeerd om niet te gevoelen, welke ernstige bezwaren aan dit standpunt verbonden zijn. Ook in Europa heeft dezelfde drang van het broederhart er telkens toe geleid om te zeggen: schaf toch alle afzonderlijke geloofsbelijdenissen af en keer terug tot de oorspronkelijke belijdenis der Christelijke Kerk, waarmee alle Christelijke Kerken het eens zijn. Maar de praktijk heeft geleerd, dat dit op niet anders neerkwam, dan dat naast de vele Kerken nog weer een nieuwe Kerk ontstond, die zich nu de „algemeene Kerk“ noemde, maar in werkelijkheid niets dan een nieuwe secte was. En evenmin als dit ideaal in Europa kon verwezenlijkt worden, zal het in Indië te verwezenlijken zijn. Trouwens, te begeren zou dit ook niet wezen, want dan zou de Kerk in Indië moeten terugkeeren naar de eerste periode der naiviteit, toen het Christelijk geloof nog in zijn kinderjaren verkeerde. Onder de leiding des Heiligen Geestes heeft de Kerk al die eeuwen steeds rijker en voller de waarheid ingedacht en beleiden. Door strijd en worsteling met allerlei in de Kerk opgekomen ketterij is het inzicht der Kerk in de waarheid verdiept en is haar belijdenis diensgevolge verrijkt geworden. Hier geldt het woord des Apostels: toen ik een kind was, sprak ik als een kind, maar nu ik een man geworden ben, heb ik teniet gedaan wat eens kinds was. Hoe zal men dan de Kerk in Indië weer als een kind laten optreden? Men zou daarmede misskennen heel den arbeid der Christelijke Kerk van twintig eeuwen, heel den wadom en groei, dien de Heilige Geest haar geschonken heeft, om weer te keeren tot de „eerste beginselen“. Gesteld nu zelfs, dat men dit wilde op missionair gebied, waar men te doen had met bekeerden uit de heidenen, dan zou daartegen toch het bezwaar moeten worden ingebracht, dat de Kerk, die het Evangelie predikt aan deze Heidenen, hun toch den *vollen schat* der waarheid heeft mede te deelen, dien ze van God ontvangen heeft. Maar wanneer men een Kerk institueeren wil uit Europeanen, die toch meeleven in den strijd der geesten van onze tijd, die zelf reeds met de verschillende richtingen op religieus gebied in aanraking zijn gekomen en een eigen overtuiging bezitten, hoe zal men dan al deze Christenen in één kerk vereenigen kunnen op grond van de Apostolische geloofsbelijdenis? Als morgen een roomsche zich aanmeldt, zal men hem moeten ontvangen, want deze Apostolische geloofsbelijdenis wordt ook door hem aanvaard. Als een Bapstist toegang vraagt, zal het hem niet kunnen worden geweigerd, want deze geloofsbelijdenis zal ook hij onderschrijven. Evenzoo zal moeten geschieden met een Arminiaan, een voorstander der Apostolische kerk, een Sabbatist, een Darbist, die alle ambten verwerpt, een Kwaker, die van geen sacramenten weten wil. Al deze geloovigen, die elk op zijn beurt met deze belijdenis zullen instemmen, zouden dan in deze Algemeene Christelijke Kerk worden opgenomen, en ze zouden geen dag bij elkander zijn, of het zou een Babel van verwarring worden, waarin ieder zijn eigen zin zou willen doorzetten. En nu zegge men niet, dat we overdrijven, want dat in de praktijk toch zeker geen Roomsche zich bij deze Kerk zou aansluiten. Zeker is dit juist, maar daaruit blijkt dan ook, dat zulk een *Algemeene Christelijke Kerk* nooit te realiseren is. Men zou dan de rijke historische belijdenis zijner Kerk hebben prijsgegeven om tot de eerste beginselen weer te keeren, zonder daarmede een stap verder te zijn gekomen tot de realisering der algemeene Christelijke Kerk, en het gevolg zou alleen wezen, dat men een klein groepje van protestantse geloovigen verzameld, onder wie dan toch al spoedig weer verschil van meening zou ontstaan, juist omdat een duidelijk geformuleerde belijdenis ontbrak.

Het is op dien grond, dat we zeer ernstige bezwaren hebben tegen de wijze, waarop herstell

waarop herstell om af hem iver, c weer Maar we in warmte toch ee voorste Dit i deze p blad a actief l uitvoer een tw legen, dusver reforme bedienis ontving op raad de Apo slag aan Christeli deze ge we for dat, ni maar le meerde tot zulk gegaan. herkerb Kerken band be waar di is geen i deze br meensch alle gelo gemeent Gereform der Geref verband in de jor een belij ondersch iets ruit Kerken, alleen de ook een Baptist, l en daaro nooit het Want da Christelij schap sta Ook het Artikel I men in i landsche met deze deze midd de belijde onze vade gehad, m en avonds niet afded buitenland zaken, is g gemeensch Kerk, in o die de bel gegeven.

Dat De nieuwe Kt zelfs de i bevestigd moeilijk g beginselen begrijpen, vallen kun altoos mo Kerkrecht zijn toch mogen wo de uiterste schreden goeng mak Kerk te gelegenheid het kerkv Kerken br formeerde en bevestig Wijers n plaatsje in Indië het d om tot d Christelijke consequenti o.a. ook te l meerde K om deze Cl formeerde l wanverhoud wanneer d Kerk in d daar het W dienen, an diemaren de Gelukkig staat naar dan gelegen zaken rustig twijfelen ni arbeid zal sprekend m tot rijper in

Nu bij de in de Herv o het is, de meente te i een wel g Gereformee de leidende in eere herst de meeste pi de verkiezin kiescollege, gemeente ge kerkeraad h in den groo de volksomv en het door kent. En o